

KIVÁLÓ ZENEPEDAGÓGUSOK, ZENEMŰVÉSZEK, ZENEI SZEMÉLYISÉGEK A MAGYAR-SZLOVÁK KÖTŐDÉSEK TÜKRÉBEN ÉS AKTUÁLIS ÉVFORDULÓIK

Bevezető

Jelen tanulmány abból az apropóból született, hogy tiszteletünket és hálánkat fejezzük ki azon személyiségek, alkotóművészek előtt, akik felbecsülhetetlen értékű eszmei és művészi örökséget hagytak az utókor számára, továbbá valamilyen módon kötődtek a mai Szlovákia területéhez, vagyis a Felvidékhez. Némelyek ezen a vidéken születtek, itt töltötték gyermek-és ifjúkorukat, itt dolgoztak, alkottak, éltek, még ha csak időszakosan is.

A tanulmány kulturális és művészi üzenetét az a fontos tény is emeli, hogy az aktuális kalendáriumi évben – tehát 2021-ben, illetve a közelmúltban – azaz 2020-ban, és a közeljövőben – azaz 2022-ben a bemutatott személyiségek születésének vagy halálának kerek évfordulója kerül felelevenítésre. Minderre példa *Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Thern Károly, Kéler Béla, Bartók Béla, Kodály Zoltán, Németh István László, Szíjjártó Jenő, Dobi Géza*. Az ő életükből és munkájukból vázoljuk fel és emeljük ki azokat a tényeket, momentumokat, amelyek a Felvidékkel, ill. a mai Szlovákia területével kapcsolatosak.

ERKEL FERENC (1810 – 1893)

Erkel Ferenc a magyar nemzeti opera megteremtője, Kölcsey Ferenc Himnuszának megzenésítője, a 19. századi Pozsony kulturális életének is kiemelkedő alakja volt.

- A híres zeneszerző, pedagógus néhány évet Pozsonyban élt és alkotott
- 2020-ban emlékeztünk meg születésének 210. évfordulójáról

ERKEL Ferenc és a 19. századi Pozsony

Erkel Ferenc és családja élete, múltja Pozsonnyal hozható összefüggésbe. Tizenkét évesen került Pozsonyba, **ahol 1825-ig élt és tanult**. Pozsony 1830-ig a Magyar Királyság Koronázó városa volt, tehát Erkel még e jelentős időszak alkonyát élte itt meg. Középiskolai tanulmányait a híres Bencés Gimnáziumban végezte (ahol megközelítőleg fél évszázaddal később Bartók Béla is tanult). Zenei tanulmányokat,

vagyis kompozíciót és zongorajátékot a kiváló zenésznél, zeneszerzőnél, tanárnál, a morvaországi származású [Henrik Klein](#)nél tanult.¹

Erkelt pozsonyi tartózkodása alatt a zenei és zongoratanulmányok mellett életre szóló felejthetetlen hatások, élmények érték. Gyakran orgonált a Notre Dame zárda miséin, feltehetőleg ugyanazon az orgonán, melyen több mint fél évszázaddal előbb Vilmos dédapja. Rendszeres látogatója volt a pozsonyi operának is. Itt hallotta az operairodalom kiválóságait, valamint a magyar [verbunkos](#) ünnepelt virtuózának, [Bihari Jánosnak](#) a hegedűjátékát is. Tizenhét évesen fejezte be pozsonyi tanulmányait, ahonnan Kolozsvárra költöztek.

Erkel Ferenc Pozsonyba két évtizeddel később, már elismert zenész, karmester, zeneszerzőként tért vissza, pontosan két alkalommal. Előbb 1844-ben, amikor a Nemzeti Színházban két operáját vezényelte, a Báthory Máriát és a Hunyadi Lászlót. A második és egyben utolsó alkalomra 42 évvel később került sor, pontosan 1886. szeptember 22-én. E napon adták át Pozsonyban a Városi Színházat (a mai Szlovák Nemzeti Színház történelmi épülete). Ezen apropóból került sor Erkel Ferenc Bánk bánjának ünnepi pozsonyi bemutatójára, a budapesti Filharmóniai Társaság előadásában. Az első felvonást maga a szerző, [Erkel Ferenc](#) vezényelte. A rendezvényen részt vett a teljes magyar kormány, Tisza Kálmán miniszterelnökkel az élen, és Jókai Mór is tiszteletét tette. Az előadást követően a 76 éves Erkel Ferencet ünnepélyes keretek között kitüntették, valamint babérkoszorúval jutalmazták, amelyet Karl Merger, a város polgármestere adott át.

Erkel Ferenc nevét és alkotómunkásságát fia, László folytatta Pozsonyban, aki több mint húsz évig élt, alkotott, tanított e városban. A 19. századi Pozsony Erkel Ferenc személyét és művészetét olyannyira értékesnek találta, hogy nevével illettek egy utcát Pozsony egyik előkelő részében. Az utcanévet az első világháború végéig ismerték és használták Pozsonyban.

LISZT FERENC (1811 – 1886)

Liszt az alkotó Zseni, a művelt és felkészült Művész, a segítőkész és nagylelkű Kolléga, a humorral és lelki-érzelmi gazdagsággal megáldott Ember, aki gazdag örökséget hagyott a korabeli Pozsony és az utókor számára.

---

¹ **Klein Henrik** (1756 – 1832): zeneszerző és pedagógus. Pozsonyba aránylag fiatalon költözött, ahol a Notre Dame zárda zenetanítója lett. 1796-tól a pozsonyi fő-nemzeti iskola rendkívüli zenetanára volt. Kiváló tanítványai sorában található Erkel Ferenc is.

- A világhírű zongoraművész, zeneszerző, pedagógus, több alkalommal szerepelt Pozsonyban és magánjellegű látogatásokat is tett
- 2021-ben emlékezünk születésének 210. évfordulójára és halálának a 135. évfordulójára

LISZT Ferenc, az előadóművész, a karmester, a zeneszerző, az ember Pozsonyban

Liszt Ferenc életének és alkotómunkásságának egyes mozzanatait is a korabeli Pozsony zenei életéhez kapcsolódnak. Zongoraművészi pályájának kezdete épp e városhoz kötődik. A kilencéves „csodagyerek” 1820. november 26-án gróf Eszterházy Miklós és a pozsonyi főnemesség előtt mutatta be kivételes tehetségét. Zongorajátékát és improvizációs tehetségét a Pressburger Zeitung hasábjain is méltatták. *„... rendkívüli felkészültsége, valamint gyors áttekintése a legnehezebb darabok előadását illetően, melyeket lapról való lejátszás céljából eléje tettek, általános csodálatot keltett és a legnagyobb reményekre jogosít.”*

A sikeres gyerekkori koncertje után tizenkilenc évvel később látogatott ismét Pozsonyba, immár ünnepest zongoravirtuózként. A város zenei életét összesen nyolc alkalommal gazdagította. Ebből hat hangversenyt zongoraművészi pályafutásának csúcspontján adott, majd kettőt életének utolsó időszakában.

Előbb 1839-ben, majd 1840-ben, három-három alkalommal szerepelt Pozsonyban. 1839-ben a Vigadó nagytermében adta hangversenyeit, melyen Liszt művei mellett énekszámok is felcsendültek. E hangversenyek érdekessége, hogy Liszt a Pozsonyban élő és működő, nagy elismerésnek örvendő „zongorakészítő, zongoragyáros”, Schmidt Károly zongoráján játszott.² Ez azért figyelemreméltó, mert Liszt bravúros játéka egészen különleges igények elé állította a zongora mechanikáját, és Schmidt zongorái megfeleltek ennek az elvárásnak. A következő pozsonyi szereplésekre 1840. január 21, 22. és 26-án került sor. Az első hangversenyt a Megye-háza termében tartották, a másodikat Eszterházy Kázmér feleségének meghívására a család zenei szalonjában, a harmadik hangversenyt pedig „Nagy énekes és hangszeres koncert”-ként hirdették meg jótékonyági céllal a városi színházban, mely

---

² **Carl Schmidt, Schmidt Károly id.** (1794 – 1872): korának legismertebb zongorakészítőinek egyike. Pozsonyba 1822-ben költözött, és a Duna-utcai lakásában indította be a zongoragyártást. Megrendelői sorába olyan előkelő személyiségek tartoztak, mint pld. Zichy Ferenc gróf, Apponyi József gróf, Szirmay bárónó, Kumlik zeneszerző és dirigens.

fergeteges sikerrel záródott. A hangverseny bevételét a pozsonyi Egyházzenei Egylet javára fordították.

Liszt következő koncertjeire több mint három évtizeddel később került sor, tehát életének utolsó időszakában. Előbb 1874-ben, majd 1884-ben, ismét a pozsonyi Egyházzenei Egylet közreműködésével. A Vigadóban 1874. április 19-én lépett fel szóló zongoraműveivel, kézzongorás felállásban sikeres hölgytanítványával Sophie Menterrel, továbbá az énekes műveknél zongorakísérőként közreműködött, valamint az egylet kórusa is fellépett. A hangversenyt nagyszabású fogadás, a „Liszt - bankett“ követte a Zöldfa étteremben. Lisztet e hangversenyén a pozsonyi Egyházzenei Egylet egy koszorúszalaggal ajándékozta meg, drapp selyem arany felirattal, a következő szöveggel: *Dem grossen Meister – der dankbare Pressburger Kirchenmusik – Verein 19. April 1874*.³

Liszt utolsó pozsonyi hangversenyére 1881. április 3-án került sor, ismét jótékonyági céllal, Pozsony szülöttének, Hummel Nepomuk János zongorista és zeneszerző emlékműve javára. Liszt hangversenyére a színházban került sor, Zichy Géza (zongora), Juhász Aladár (zongora), Kováts Fanni (ének), Irene Schlemmer-Ambros (ének) közreműködésével. A hangverseny végén Liszt *Rákóczi-indulója* hangzott el háromkezes átíratban Zichy Gézával közösen.⁴ A hangversenyt ismét ünnepi fogadás követte. Másnap Kozics műtermében megörökítették Liszt képét (egyedül és Zichy Gézával közösen). Ez volt Liszt utolsó pozsonyi hangversenye.

Liszt szoros kapcsolatban állt a pozsonyi Egyházzenei Egylettel, amely kiemelkedően fontos szerepet játszott a város kulturális életében. Sikeres együttműködésüknek eredménye többek között az 1884-ben bemutatott *Magyar koronázási mise*. Ezt maga a szerző, Liszt vezényelte a színültig telt domban fergeteges sikerrel. Pozsony közönsége tehát Lisztet, a karmestert is megismerhette, életének és alkotókorszakának utolsó időszakában. További alkalommal személyesen vett részt műve bemutatóján, konkrétan az *Esztergomi mise* bemutatóján 1873-ban.

---

³ Ez a koszorúszalag megtalálható a budapesti Liszt Ferenc Emlékmúzeumban, hasonlóképp a koncert utáni Liszt-bankettre szóló meghívó is.

⁴ **Zichy Géza** (1849 – 1924): gróf, zeneszerző, színműíró, 14 évesen egy vadászat során veszítette el jobb karját, de kivételes ambícióval és kitartással zongoravirtuózzá képpezte magát, "bal kézre". 1866-ban Pozsonyban lépett fel először félkezű zongorajátékával, nagy sikerrel. Mint „egykezes“ zongoraművész egész Európában ismert lett. A *Rákóczi induló háromkezes* átíratával Liszt őszinte tiszteletét és elismerését fejezte ki barátja és kollégája, Zichy Géza iránt.

A művészi tevékenységen kívül viszont Liszt több magánjellegű látogatást is tett. Így a Vrábeli családnál, a városi posta igazgatójának családjánál, Hailler püspöknél és az ismert könyvtárosnál Jan Nepomuk Batkánál. Személyesen részt vett kiváló növendéke, Hans von Bülow két koncertjén 1872 és 1882-ben, valamint Anton Rubinstein Pozsonyban adott hangversenyén 1885-ben.

THERN KÁROLY (Igló, Szepes vármegye, 1817 – Bécs, 1886)

Thern Károly a korabeli Szepesi vármegye kivételes tehetségű fiatal művésze.

- Zeneszerző, pedagógus, a 19. századi zenei élet egyik ismert szervezője és személyisége
- 2021-ben emlékezünk halálának 135. évfordulójára

THERN Károly, Igló szülötte korának népszerű zeneszerzője

Thern Károly zenész családból származott, mely családja Salzburgból került a korabeli Magyarországra. Nagyapja Thern Tamás orgona- és zongorakészítő volt a Szepes vármegyei Iglón, ahol Thern Károly született. Az ifjú Thern Miskolcon és Eperjesen tanult. Már tanulmányai során kitűnt tehetségével. Diákzenekarokat szervezett, melyek számára indulókat és táncdarabokat komponált.

Tanulmányai után tanítóként tevékenykedett, előbb egy leánynevelő intézetben, majd magántanárként. 1853-ban a [Nemzeti Zenede](#) tanárává választották, ahol 1864-ig volt a magasabb szintű zongorajáték és zeneszerzés tanára. Zeneszerzőként is sikereket ért el, pld. megzenésítette [Vörösmarty Mihály Fóti dalát](#) és több operát is írt, melyek a Nemzeti Színházban is bemutatásra kerültek. Így a *Gizul* (1841), a *Tihany ostroma* (1845), a *Képzelt beteg* c. vígopera (1855). Továbbá színpadi kísérőzenéket is komponált, mint pld. a *Peleskei nótárius* (1838), *Szvätöpluk* (1839).

Munkásságának egy része a pedagógiára összpontosult. Elismert tanári munkája mellett maradandó értékű pedagógiai műveket hagyott hátra, azon belül mindenekelőtt a zongora- és a kórusirodalmat gazdagította.

KÉLER BÉLA (Bártfa, 1820 – Wiesbaden, 1882)

„Élete végén is szeretett hazájára, valamint szülővárosára gondolt. Zenei hagyatékát Bártfára hagyta.“ (Balassa Zoltán)

- Zeneszerző, hegedűs, pedagógus, karmester, a 19. századi zenei élet egyik ismert reprezentánsa

- 2020-ban emlékeztünk meg születésének 200. évfordulójáról és 2022-ben lesz halálának 140. évfordulója

KÉLER Béla, Bártfa szülötte és büszkesége

Kéler Béla Bártfán (Bardejov) született 1820. február 13-án, a híres gyógyfürdő város főterén álló 41. számú házban, főnemesi család gyermekeként. Lőcsén, Eperjesen, Debrecenben tanult. Már fiatal korában megismerkedett a zenével, de szülei kívánságára jogot tanult. Húsz évesen végleg a zenének kötelezte el magát. Neves európai zenekarokban játszott és vezényelt, híres uralkodók tüntették ki. Számptalan sikert aratott Bécsben, Berlinben, Hamburgban, Londonban, Wiesbadenben, több száz zeneművével.

Kéler Béla Bártfa iránti szeretetét és tiszteletét egy zongoraművében is kifejezte, *Bártfai emlék* címmel, egy csárdás műfajában.

Szülőházát Bártfán 1906-ban domborműves emléktáblával jelölték meg, melyet Markup Béla készített. Ez a tábla megközelítőleg az ötvenes években bekerült a Sárosi Múzeum épületébe, és helyette egy kis táblácskát tettek fel „Vojtech Kéler hudobný skladate” (*ford. Kéler Béla zenszerző*) szlovák felirattal. 2012-ben, halálának 130. évfordulója alkalmából ismét visszahelyezték az eredeti táblát is. Így szlovák és magyar nyelven egyaránt olvasható és látható a személyiségére, életére emlékeztető emléktábla, és a személyiségét méltató megemlékezés. Kéler Béla műveit szinte állandó jelleggel tűzik műsorra Bártfa történelmi helyszínein, ill. a bártfai gyógyfürdő környékén, mindenekelőtt a kulturális nyár rendezvényeinek keretén belül.

BARTÓK BÉLA (1881 – 1945)

„Az én igazi vezéreszmém, a népek testvérré válásának eszméje, a testvérré válásé minden háborúság és viszály ellenére.” (Bartók Béla)

- Népzene kutató, pedagógus, zeneszerző; életének néhány évét, ill. egyes időszakait a mai Szlovákia területén töltötte (tanulmányok, népzene gyűjtés, hangversenyzés, családi kapcsolat)

- 2021-ben emlékezünk születésének 140. évfordulójára

BARTÓK Béla élete és gazdag alkotótevékenysége a mai Szlovákia területén

Bartók Bélát Szlovákiához számos kapcsolat fűzte családi, baráti, művészi és népzene kutatói szempontból egyaránt. Édesanyja Bartók Béláné, született Voit Paula családja a régi pozsonyi családok közé

tartozott, valamint második felesége, Pásztor Ditta is Rimaszombatból származott.

A Bartók család Pozsonyban először 1892-ben telepedett le, majd egy év megszakítás után 1894-ben Bartók a pozsonyi Királyi Katolikus Gimnázium diákjaként végezte középiskolai tanulmányait, itt érettségizett 1899-ben. Zongoraművészként Pozsonyban kilenc alkalommal szerepelt nagy sikerrel, ötször Kassán, kétszer Eperjesen, egy-egy alkalommal pedig Losoncon, Rimaszombatban, Komáromban.

A Liszt Ferenc Zeneakadémián szlovákiai tanítványokkal is foglalkozott. Itt említhetjük Albrecht Sándor, Gáfforné Magyar Ilonka, Németh István László (1945 után Németh-Šamorínsky) és Pásztor Ditta nevét.

Bartók a mai Szlovákia területén 1904-1918 között több mint negyven községben, Nyitra-, Komárom-, Hont-, Zólyom megyében, illetve a Garam folyó folyásának északi részén jegyzett le magyar és szlovák népdalokat, jelentős részüket fonográffal is. Rendszeres szlovákiai gyűjtéseit 1906-ban kezdte meg kisebb gömöri községekben.⁵ 1914 és 1918 között Bartók kizárólag szlovák népdalokra összpontosított, előbb a Hont megyében, majd Zólyom megyében, valamint Besztercebányáról elindulva a Garam völgyének falvaiban, követve a szlovák népi hagyományok és ősi kultúra irányvonalát, megismerve a szlovák népzene egyik legöregebb és egyben egyik legértékesebb rétegét, a „valach ősi pásztori kultúrát“. Szlovákia területén Bartók 1906-tól 1918-ig összességében több mint 3400 szlovák népdalt gyűjtött több mint 4000 szöveggel.

A szlovákiai népdalgyűjtésének eredményeit tudományosan mindenekelőtt a *Szlovák népdalok* három kötetében dolgozta fel. E terjedelmes tanulmány a szerző halála után látott napvilágot. Az első kötet 1959-ben jelent meg, a második kötet 1970-ben, a harmadik kötet pedig több mint fél évszázaddal a szerző halála után, 2009-ben.

Az összegyűjtött népdalok Bartók kompozíciós munkájában is fontos szerepet kaptak. Szlovák népdalok forrásaira lelhetünk a *Négy szlovák népdalban* (1907, 1917-ből) a *Tizennégy zongoradarabban* (1908), a *Tíz könnyű zongoradarabban* (1908), a *Gyermekeknek 3. és 4. kötetében* (1908-1909), a *Falun* c. kórusműben (1924), a *44 Duóban két hegedűre* (1931). Szlovákiai magyar dallamok azonosíthatók a *Tizenöt*

---

⁵ Itt ismerkedett meg a szlovák népzene jellegzetes modális hangsoraival, így a líd és a mixolid hangsorokkal, amelyek később zenei nyelvének egyik jellegzetes vonásává váltak.

magyar parasztdalban (1914-1918), a *Gyermekeknek 1. és 2. kötetében* (1908-1909), a *Hús magyar népdalban* (1929).

KODÁLY ZOLTÁN (1882 – 1967)

„Az ének szebbé teszi az életet, az éneklők másokét is. Nem sokat ér, ha magunkban dalolunk, szebb, ha ketten összedalolnak. Aztán mind többen, százan, ezren, míg megszólal a nagy Harmónia, amiben mind egyek lehetünk. Akkor mondhatjuk majd csak igazán: Örvendjen az egész világ.”
„Legyen a zene mindenkié!” (Kodály Zoltán)

- Népzene kutató, pedagógus, zeneszerző, a mai Szlovákia területén töltötte gyermek- és ifjúkorát, valamint e területen értékes népzene gyűjtést és kutatást végzett

- 2022-ben emlékezünk meg születésének 140. évfordulójáról

KODÁLY Zoltán és a mai Szlovákia

Kodály Zoltán három évesen került Galántára és nagy hatást gyakoroltak rá az itt töltött évek. Mindenekelőtt iskolatársai, a „mezítlábas pajtások”, akiknek a *Bicinia Hungaricát* ajánlotta 1937-ben. A Kodály család hét évet töltött Galántán, majd 1892-ben Nagyszombatba költöztek, ahol a nagyszombati Érseki Főgimnázium diákjaként folytatta tanulmányait. Itt kötött barátságot *Mikuláš Schneider-Trnavský* szlovák zeneszerzővel, itt kezdte meg zenei tanulmányait, és itt születtek meg első ifjúkori kompozíciói is, mint pld. az *Ave Maria* énekre és orgonára, *Stabat Mater*, *Nyitány d-moll*.

Kodály a mai Szlovákia területén jelentős népdalgyűjtő munkát folytatott. Felvidéki népzene gyűjtéseit 1905-ben kezdte Mátusföldön és folytatta egészen 1918-ig, bejárva többek között Nyitra, Hont, Gömör vidékét. A 15 év alatt megközelítőleg 2000 magyar és 140 szlovák népdalt gyűjtött. A felvidéki gyűjtés hatására jelent meg három írása az *Etnographia* c. folyóiratban a *Mátusföldi gyűjtés*, *Zoborvidéki népszokások*, *Pótlék a Zoborvidéki népszokásokhoz* címmel.

Az összegyűjtött népdalok hatással voltak zeneszerzői munkájára is. A Szlovákiában gyűjtött népdalok jelentős részét Kodály vokális műveiben dolgozta fel, mint pld. a *Magyar népdalokban* (1906), a *Két Zoborvidéki népdalban* (1908), a *Mátrai képekben* (1931), a *Három gömöri népdalban*, a *Gömöri dalban* (1940). További jelentős zenekari műve a *Galántai táncok*, amelyet a „híres galántai cigánybanda és Mihók primás” művészetének hatására írt 1933-ban.

Az 1930-as évektől a volt Csehszlovákia magyarlakta területein Kodály kórusművészete nagy elismerésnek örvendett. Kodály zenei üzenetének népszerűsítésében a *Kodály Napok kórusfesztivál*, ill. a *szlovákiai magyar felnőtt énekkarok országos minősítő versenye* játszott (1969-től) és játszik mai napig is meghatározó szerepet.

NÉMETH ISTVÁN LÁSZLÓ (Somorja, 1896 – Pozsony, 1975)

*Bartók Béla művészetének, alkotó-
munkásságának, zenei üzenetének tisztelője,
népszerűsítője, terjesztője.*

- Pedagógus, zeneszerző, orgonista, a *Bartók Béla Dalegyesület* alapítója
- 2021-ben emlékezünk születésének 125. évfordulójára

NÉMETH István László, Bartók Béla növendéke és művészetének elhivatott propagátora

Németh István László, szlovák nevén Štefan Németh-Šamorínsky-ként ismert zeneszerző, orgonaművész, zenepedagógus. Előbb Budapesten, a Zeneakadémián tanult zongorázni, hegedülni és zeneszerzést, majd Bécsben végzett zongora- és orgonaszakon (1923). Tanári oklevelet Budapesten szerzett (1924). Bartók növendéke a Zeneakadémia zongora szakán volt az 1920/1921-es tanévben.

1921 és 1942 között a pozsonyi Városi Zeneiskola tanáraként dolgozott, 1921-1953 között pedig a Szt. Márton-dóm orgonistája volt. A második világháború után a pozsonyi Zeneművészeti Főiskola oktatója, docense. A felvidéki magyar zenei élet kiemelkedő személyisége, intenzíven tevékenykedő alakja. Karnagya volt a *Toldy Kör* férfikarának, a későbbi *Bartók Béla Dalegyesületnek*, amely nevet a kórus 1931-ben vette fel. Az ünnepélyes „névadó” hangversenyre 1932. január 27-én került sor Pozsonyban, a Kormánypalotában, a dalegyesület és Bartók Béla közös szereplése keretén belül. A rendezvény gazdag sajtóvisszhangnak is örvendett. A Híradó hasábjain a következő szavakkal értékelték e rangos rendezvényt: „*A múlt évben véglegesen megalakult Bartók Béla Dalegyesület szerdán este tartotta meg Bartók Bélának, az új magyar zene európai reprezentánsának közreműködésével bemutatkozó hangversenyét. Az új egyesület Bartók szellemében kíván működni, az új magyar zeneművészetet propagálja, az igazi zenekultúrát akarja ápolni és terjeszteni, hogy a magyar közönség igényeit fokozza, ízlését nevelje [...]*”

Németh István László zeneszerzőként is termékeny volt, száznál több egyházi, ill. vokális, szóló- és kórusművet írt. Az 1950-es évektől különböző szlovákiai magyar együttesek számára is komponált, mint pld.

a *Népes*, az *Iffjú Szivek*, a *Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara*.

A *szlovákiai magyar zenekultúra mérlege* (tan., 1941) szerzője, valamint ismert a *Zongoraművek gyermekek részére* c. pedagógiai célú kötete, melyben a következő ciklusai kaptak helyet: *A kis kezdő, 14 apró zongoradarab* (1952), *Három darab zongorára* (1958), *Iffjúság részére, 20 szlovák népdalfeldolgozás zongorára* (1950).

SZÍJJÁRTÓ JENŐ (Gölnicbánya/Gelnica, 1919 – Pozsony, 1986)

„Szíjjártó Jenő zeneszerző, zenei rendező és karnagy kétséget kizáróan a XX. század derekának kiemelkedő, a felvidéki magyarság zenei műveltségét meghatározó személyisége.“
(Dunajszky Géza)

- Zeneszerző, népzene gyűjtő, karvezető, a 20. századi szlovákiai magyar zenei élet kiemelkedő szervezője, személyisége
- 2021-ben emlékezünk halálának 35. évfordulójára

SZÍJJÁRTÓ Jenő, a felvidéki magyarság meghatározó személyisége, a kodályi örökség hiteles folytatója

Szíjjártó Jenő 1919. július 17-én született Gölnicbányán (Gelnica), a három nemzetiség (németek, szlovákok, magyarok) lakta bányavárosban. Zenei tehetségét vallomása szerint édesanyjától örökölte. Zenei szakképzést a pozsonyi Állami Konzervatóriumban szerzett, majd Budapesten a Liszt Ferenc Zeneművészeti Főiskolán tanult zeneszerzés és zongora szakon.

Alkotómunkássága nagyon gazdag. Több szlovákiai magyar együttes alapítója és karnagya, mint a *Népes* (1953), az *Iffjú Szivek* (1955), a *Csehszlovákiai Magyar Tanítók Központi Énekkara* (1964), mai nevén *Szlovákiai Magyar Pedagógusok Vass Lajos Kórusa*. A Csehszlovák Rádió pozsonyi zenei szerkesztője 1951-1954 között, majd 1954-1984 között a Népművelési Intézet szakelőadója, később pedig a Szlovák Rádió zenei rendezője volt.

Kodály Zoltán és Bartók Béla példáját követve a népdalgyűjtéssel is behatóan foglalkozott. 27 községben több mint 500 népdalt jegyzett le. Kórusműveket, dalokat komponált különböző együttesek – köztük az *Iffjú Szivek* – számára. Művei közül kiemelendő az *Ág Tiborral* közösen készített *100 szlovákiai magyar népdal* (1958), *Az anyai szó* kórusgyűjtemény (2007), *Virágok vetélkedése* (válogatás népzenei gyűjtéséből, 2001, 2008), *Megzenésített gyermekversek* (2007).

Munkáját, tevékenységét számos kitüntetéssel ismerték el. *Életműdíj* a Szlovák Köztársaság Kulturális Minisztériumától (2005), a *Magyar Kultúra Lovagja* (2007), a *Magyar Örökség Díja* (2014). Szíjjártó Jenőről dokumentumfilm készült *Zene és lélek* címmel 2008-ban, valamint emlékezete megőrzésére *Szíjjártó Jenő Művészi Öröksége Egyesület* alakult. Tóth Árpád 2012-ben könyvet írt munkásságáról „*Mert törvény az anyai szó, gravitáció*” címmel.

DOBI GÉZA (Gúta, 1937 – Komárom, 2011)

„A komáromiak által nagyra becsült és tisztelt felvidéki zeneszerző, hegedűművész, zenepedagógus, a Pro Urbe díjas Dobi Géza 2017. március 26-án lett volna 80 éves. Gazdag életműve, munkássága példaértékű.“ (Keszegh Margit)

- Pedagógus, zeneszerző, a felvidéki és a komáromi zenei élet egyik kiemelkedő alakja, szervezője
- 2021-ben emlékezünk halálának 10. évfordulójára

DOBI Géza 1937. március 26-án született. Alapiskolai tanulmányait Gútán végezte, majd Csehországban folytatta zenei tanulmányait. Előbb a pilzeni konzervatóriumban, majd pedagógiai szakon tanult, hegedűművészi diplomáját pedig Pozsonyban szerezte a Zene- és Drámaművészeti Főiskolán 1967-ben.

1959-ben kezdett tanítani a Komáromi Művészeti Népiskolában (mai Művészeti Alapiskola – „Zeneiskola“), amelyben sikeres hegedűtanárként dolgozott mintegy ötven éven keresztül. 1977-ben nevezték ki az intézmény igazgatójának. 2009-ben vonult nyugdíjba. Dobi Géza vezetésével alakult a helyi Csemadok mellett működő zenekar, amely a ma is sikeresen működő *Comorra Kamarazenekar* elődje volt.

Zeneszerzőként is tevékenykedett. Több mint harminc színházi zeneművet írt a Magyar Területi Színház részére (a mai Jókai Színház), valamint az Ifjú Szivek Dal- és Táncegyüttes részére. Kórusművek, saját gyűjtésű népdalfeldolgozások, és a „cseh-szlovákiai“ magyar költők általa megzenésített versek szerzője. Dobi Géza nevéhez fűződik a „*Martosi népdalok*” c. kompozíció (2001), vagy az ismert „*Üvegestánc*“ (1971).

Az ő feldolgozásában és a KT Kiadó gondozásában jelent meg a *A szlovákiai zenei élet magyar és magyar származású képviselői* c. könyv (2004), a *Magyar zeneszerzők lexikona tanulók számára* (2003), a *Felvidéki zeneszerzők életrajzi lexikona*.

„Az általa oly nagyra becsült zenei tudást, a magyar kultúra ápolásának kötelességét, a múlt értékeinek tiszteletét, továbbadásuk fontosságát hagyta az őt követő nemzedékre. Tartalmat és értelmet adott Kodály Zoltán azon gondolatának, miszerint „Akiben van tehetség, köteles azt kiművelni a legfelsőbb fokig, hogy embertársainak mennél nagyobb hasznára lehessen.” (Keszegh Margit)

Dobi Géza meg nem élt 80. születésnapja tiszteletére a Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület közösen a Gaudium Polgári Társulással „MINIATŰRÖK” címmel ünnepélyes emlékestet rendezett a komáromi Kultúrpalota dísztermében. A műsorban egykori komáromi tanítványai, ma neves művészek léptek fel, ezzel is tisztelegve Dobi Géza emléke, zenei és zenepedagógiai öröksége előtt.

Befejezés

Jelen tanulmányban azoknak az alkotóművészeknek az életéből, munkásságából foglaltunk össze fontos tényeket, amelyeknél kötődések, kapcsolatok fedezhetők fel a mai Szlovákia területével, vagyis a Felvidékkel. Így került bemutatásra *Erkel Ferenc, Liszt Ferenc, Thern Károly, Kéler Béla, Kodály Zoltán, Bartók Béla, Németh István László, Szíjjártó Jenő, Dobi Géza* alkotóművészetének, életének egy-egy szegmense.

A megemlékezés célját az a fontos tény is megerősíti, hogy az aktuális kalendáriumi évben, ill. a közelmúltban és a közeljövőben a prezentált alkotóművészek születésének vagy halálának kerek évfordulójához érkezünk. Ezeknek a személyiségeknek, művészeknek az eszmei üzenetét és művészi örökségét szeretnénk e tanulmány segítségével (is) feleleveníteni, népszerűsíteni és a következő generációknak tovább adni.

Irodalom:

BARTÓK, Béla:

Bartók Béla írásai. 1. Zeneműkiadó, Budapest, 1989

BÓNIS, Ferenc (szerk.):

Magyar Zenetörténeti Tanulmányok [VI.] Erkel Ferencről és koráról. Budapest, 1995

BÓNIS, Ferenc (szerk.):

Magyar Zenetörténeti Tanulmányok [VIII.] Erkel Ferencről, Kodály Zoltánról és korokról. Budapest, 2001

ČIEFOVÁ, Martina:

Klavírne umenie v Bratislave v 19. storočí. PF UKF v Nitre, 2008

- CSANDA, Gábor és TÓTH, Károly szerk.:
Magyarok Szlovákiában. III. kötet. Kultúra (1998 – 2006).
 Fórum Kisebbségkutató Intézet. Somorja, 2006
- CSEHI, Ágota:
Bartók és a Felvidék. KomLapok, Komárom, 1994
- CSEHI, Ágota:
 Erkel és Liszt a 19. századi Pozsonyban: Emlékezés a két zeneszerző bicentenáriuma alkalmából. *Katedra.* Évf. 19, sz. 2 (2011), p. 12-13. ISSN 1335-6445
- D. NAGY, András:
Az Erkel család krónikája. Budapest, 2010
- DEMÉNY, János:
Bartók Béla levelei. Zeneműkiadó, Budapest, 1973
- DOBI, Géza:
A szlovákiai zenei élet magyar és magyar származású képviselői. KT Könyv- és Lapkiadó Kft. Komárom, 2004
- DUŠINSKÝ, Gabriel:
Hudobné dejiny siene bývalého župného domu, dnešnej budovy SNR. In: *Hudobný život*, 1984, roč. XVI, č. 10
- ELSCHEK, Oskar:
Bartók, Béla: Slovenské ľudové piesne I. SAV, Bratislava, 1960
- ELSCHEK, Oskar:
Za Zoltánom Kodályom. In: *Slovenská hudba*, 11, 1967, č. 4
- EŐSZE, László:
Kodály Zoltán élete képekben és dokumentumokban.
 Zeneműkiadó, Budapest, 1982
- FABÓ, Bertalan:
Erkel Ferenc emlékkönyv. Budapest, 1910
- HERNÁDI, Lajos:
Bartók Béla, zongoraművész, pedagógus, ember. In: *Új Zenei Szemle*, 1953, sept., IV. 9
- HORVÁTH, Géza (szerk.):
A komolyzene szolgálatában. A szlovákiai magyar komolyzenei élet képviselőinek arcképcsarnoka. Szlovákiai Magyar Írók Társasága. 2014
- JONÁSOVÁ, Anna:
Hudba patrí všetkým. In: *Personálna bibliografia: Zoltán Kodály a Slovensko.* Okresná knižnica v Galante, Galanta 1982

- KEMÉNY, Lajos:
Az Erkel család pozsonyi származása. Nemzeti Kultúra,
Komárom, 1933
- KODÁLY, Zoltán:
Visszatekintés 1., 2. Zeneműkiadó, Budapest 1964, 1974
- KOL. AUTOROV:
Osobnosti európskej hudby a Slovensko. Bratislava, 1981
- KOLL. SZERZ.:
Liszt Ferenc Emlékmúzeum. Liszt Ferenc Zeneművészeti
Főiskola, Liszt Ferenc Emlékmúzeum és Kutatóközpont,
Budapest, 1986
- KONTÁROVÁ, Judita:
Zoltán Kodály a Galanta, 1992 – 2002. In: Personálna
bibliografia Zoltán Kodály a Galanta, 1992 – 2002. Galanta,
Galantská knižnica, 2002
- LEGÁNY, Dezső:
Liszt Ferenc Magyarországon. 1874 – 1886. Zeneműkiadó,
Budapest, 1986
- MALINKOVSKAJA, Anna Viktorovna:
Béla Bartók – pedagóg. VŠMU, Bratislava, 1985
- MELICHER, Alexander:
*O vzťahoch Mikuláša Schneidera-Trnavského k Zoltánovi
Kodályovi.* In: Západné Slovensko. 7. Vlastivedný zborník múzei
Západoslovenského kraja venovaný pamiatke Mikuláša
Schneidera-Trnavského. Bratislava, Obzor 1980
- MÉZES, Rudolf:
A zene összeköt – Hudba spája. In: Bulletin k výstave
Vlastivedného múzea v Galante, realizovanej v dňoch 20. 11. 2012
– 31. 3. 2013
- NÉMETH, Amadé:
Erkel Ferenc életének krónikája. Budapest, 1973
- NOVÁČEK, Zdenko:
Hudba v Bratislave. Opus, Bratislava, 1978
- NOVÁČEK, Zdenko:
Významné hudobné zjavy a Bratislava v 19. storočí. SVLP,
Bratislava, 1962
- POPÉLY, Gyula:
A pozsonyi Bartók Béla Dalegyesület. Akadémiai Kiadó,
Budapest, 1982

- RÁCHELA, Štefan:
O Zoltánovi Kodályovi a jeho nasledovníkoch. In: Prima, Levice,
2007. Roč. 15, č. 9 (26. 02. 2007)
- ŠTRBÁK PANDIOVÁ, Iveta:
*Odkaz Bélu Bartóka na Slovensku v oblasti hudobnej
interpretácie.* Tribun EU, Brno, 2012. ISBN 978-80-970751-3-2
- ŠTRBÁK PANDIOVÁ, Iveta:
*Odkaz Bélu Bartóka na Slovensku v oblasti hudobnej
pedagogiky.* Tribun EU, Brno, 2012. ISBN 978-80-971174-1-2
- SCHNEIDER-TRNAVSKÝ, Mikuláš:
Úsmevy a slzy. Bratislava, OPUS 1981
- SOMFAI, László:
Bartók kompozíciós módszere. Akkord, Budapest, 2000
- SZALAY, Olga:
Kodály, a népzene kutató és tudományos műhelye. Akadémiai
Kiadó, Budapest 2004
- SZÓRÁDOVÁ, Eva:
*Historické klavíry na Slovensku – klavichordy, čembalá,
kladivkové klavíry.* Scriptorium Musicum, Bratislava, 2004
- TAUBEROVÁ, Alexandra:
Ján Nepomuk Batka a jeho zbierka hudobnín. Slovenské národné
múzeum-Hudobné múzeum, Bratislava, 1995
- VESZPRÉMI, Lili:
Zongoraoktatásunk története. Zeneműkiadó, Budapest, 1976
- WALKER, Alan:
Liszt Ferenc. 1. A virtuóz évek 1811-1847. Zeneműkiadó Budapest,
1986
- ZÁREČZKY, László:
*Spomíname na Zoltána Kodály z príležitosti 100. výročia jeho
narodenia. Kodály Zoltánra emlékezünk születésének 100.
évfordulóján.* Galanta : MsNV a OV Csemadok 1982